

NATALI KENTAN

ZAPAŽANJA

SA AUTORKINIM PREDGOVOROM

*Preveo s francuskog
Bojan Savić Ostojić*

KONTRAST

Beograd, 2023

PREDGOVOR SRPSKOM IZDANJU

Pre trideset godina, dva prijatelja su mi tražila *nešto* za časopis koji su upravo pokrenuli. Bila je to dvolisnica formata A3, rudimentarno dizajnirana. Trebalo ju je što pre ispuniti manje-više poetskim (bolje manje nego više) tekstovima i crtežima. Ja sam tada na odmoru. Uz njih otkrivam savremenu poeziju. Susrećem se sa živim pesnicima. Spuštamo se do Marseja, grada u kojem je sekretar za kulturu pesnik i performer, Žilijen Blen, figura iz pokreta koji se već tad zove *poslednja avangarda* (iz 1970/80-ih godina). Počinjem da sastavljam prilog za časopis svojih prijatelja. Rečenice koje sam pokupila tu i tamo, uglavnom napolju, na ulici ili auto-putu. Šale. Konstatacije. Što doslovnije i bezličnije, to bolje. Pošto sam pohađala *studije književnosti* početkom osamdesetih godina, bila sam svesna koliko se poezija, ona koja je poznata i priznata, vratila u lirsku kolevku, koliko se usmerila ka kritičkoj i rafiniranoj lirici kakva se upražnjava u Francuskoj, zemlji koja je, sasvim prirodno, trajno obeležena dvojcem

Hajdeger-Šar: to je lirika koja uvek misli, ili koja je, u najboljem slučaju, zamišljena. Na drugi način (više kod publike nego na Univerzitetu) dominantna je poezija kakva se izučava u školi, ona sa velikim moralnim temama: poetska poezija. Tu poeziju finansijski i politički od početka 2000-ih godina podržava projekat pod nazivom *Printemps des Poètes* („Proleće pesnika”), koji u martu navodnjava čitav niz institucija. Bilo da je vlada „levičarska” ili „desničarska”, Poezija se uvek piše u Proleće.

Zbog toga je Poeziji u Francuskoj uvek potreban odušak — potrebni su joj Dikas, Laforg, Rembo, Verlen, Dada, Ponž, vizuelni pesnici, Bernar Hajdsik i akciona poezija, Fluksus, Gerasim Luka... — svi su oni, na svoj način, bili posvećeni traženju predaha. Dok radim na *Zapažanjima*, na pameti su mi pesnici s kraja XIX veka koje sam mnogo čitala. Na pameti su mi *Zapisi pred san* Sei Šonagon, koja je popisivala sićušne detalje iz svog vremena. Na pameti su mi *Novele u tri reda* Feliksa Feneona, njihova sažeta proza i njihov humor. I naravno, Lihtenberg. Takođe, sasvim sigurno, i haiku, koji nisam nameravala da iskoristim u formi stiha.

Dok danas čitam *Zapažanja*, ne pogađa me njihova dimenzija „svakodnevne poezije”, iako je knjiga doživela pre svega takva čitanja. Neki su u to vreme u njoj videli specifično žensku poeziju, vezanu za običan život — grubo govoreći, poeziju žena koje sređuju kuću i nokte. Kritika ih je tada smestila negde između Ponža i Pereka, što nije netačno. Ali književna ambicija ovih rečenica u

izvornom obliku gotovo je ravna nuli. Napisala sam ih da bih zabavila prijatelje – uvek ih, na neki način, prati izvesna pošalica. To može da zvuči protivrečno onome što sam prethodno rekla, velikim imenima koje sam nabrojala... Ali početak je devedesetih i ja još nisam svesna hoću li nastaviti da pišem. Krećem se, peške ili kolima, i na komadima papira, prospektima i kartama za metro beležim ono što mi padne na pamet i što me zasmee. Da me prijatelji, Kristof Tarkos i naročito Stefan Berar, nisu nagovorili da ove prve pokuse pošaljem časopisima i izdavačima, možda bi sve ostalo na tome — pa šta? Ja po vokaciji nisam ni pesnikinja ni žena. Prosto sam tu, u pisanju, našla način da učinim život zanimljivijim i uzbudljivijim („Umetnost je ono što život čini zanimljivijim od umetnosti”, rekao je Rober Filiju).

U naknadnim tumačenjima, previše težimo da izolujemo pisca, da ga shvatimo kao pojedinca mimo norme i da ga odvojimo od njegove epohe, čak i kad tvrdimo da je njen savršeni predstavnik. Time što sam počela da pišem na ovakav način otkrila sam da se ovakav „posao” uvek započinje i nastavlja u kolektivu, da se stalno odigrava pod pogledom naših kolega, iz naše zemlje ili iz inostranstva. Takođe sam naučila da se poezija ne proizvodi nezavisno od drugih oblika umetnosti — film, instalacija, muzika ili performans mogu da me angažuju koliko i knjiga. Verujem da poezija gubi mnogo toga kada se gustira ili sakralizuje — a mi gubimo mnogo više od nje! Ja ne vidim poeziju kao šlag na metafizičkoj torti.

Oklevala sam pre nego što sam ovim zapažanjima dala ime *Zapažanja*. Rukopis sam najpre nazvala *Expériences (Iskustva)*. Ali htela sam uobičajeniji, neprimetniji naslov. *Iskustva* su zvučala previše pretenciozno i „naučno”. Isto kao i *Observations (Opservacije)*. *Notes (Beleške)* su takođe zvučale previše knjiški. Nije bilo potrebe da se pridaje tolika dostojanstvenost rečenici poput „Zvuk frižidera dolazi iz frižidera”! Imala sam utisak da ove rečenice mogu da se prevedu na bilo koji jezik bez naročitog gubitka pod uslovom da ne budu poetizovane, da zadrže dimenziju koja je ujedno detinjasta i prepredena. Zbog toga sam veoma srećna što se, zahvaljujući Bojanu Saviću Ostojiću, pojavljuju na srpskom.

Natali Kentan
avgust 2022.

I

U KOLIMA

Što više dižem staklo, to je motor glasniji od vetra.

Idem u rikverc, kola mi poskoče, i ja poskočim s njima:
to je bio ležeći policajac.

Dok pretičem njena kola, devojčica pribija lice uz staklo: umesto nosa vidi se samo beli krug.

Iza vetrobrana, u praznini iznad pretinca za rukavice, istopila se čokolada i umazala hemijsku olovku i karte od putarine.

Često proveravam da li je ručna kočnica spuštена tako što pritiskam dugme na njenom vrhu. Tokom celog puta tako škljocam.